

Vloeken in het Afrikaans

Nicoline van der Sijs

In zijn publicaties heeft Piet van Sterkenburg blijk gegeven van een bijzondere interesse in vloeken en krachttermen enerzijds en in de Afrikaanse taal anderzijds: die twee lijnen wil ik in dit artikel ter ere van Piet bijeenbrengen. De vraag die ik in dit artikel wil beantwoorden is in hoeverre Afrikaanse vloeken teruggaan op het Nederlands.

Onder vloeken beschouw ik, in navolging van Van Sterkenburg in zijn mooie boek *Vloeken. Een cultuurbepaalde reactie op woede, irritatie en frustratie* uit 2001, krachttermen 'waarin aan God, aan hemelse of helse machten wordt gerefereerd ter emotionele zelfontlading', zoals *godverdomme*; 'ook toegepast op van God, hemelse en helse machten afgeleide of daarmee verband houdende min of meer verbasterde of verbloemende termen, waarin een gevoelsexplosie tot uiting komt', zoals *god beware, donders, duivels, blikskaters, potverdomme* (Van Sterkenburg 2001: 22-23). Dit worden wel bastaardvloeken genoemd. Ook niet-godsdienstige vloeken op andere taboedomeinen, zoals genitaliën en excrementen (*klote, shit, fuck*), rekent Van Sterkenburg (2001: 25) tot de vloeken -- dit worden ook wel krachttermen genoemd. In dit stuk komen vloeken in de definitie van Van Sterkenburg ter sprake, dus inclusief krachttermen. Verwensingen, die Van Sterkenburg in de tweede druk van zijn boek *Vloeken* ook behandelt, laat ik in dit stuk wegens ruimtegebrek buiten beschouwing.

Mijn hypothese is dat het Afrikaans vloeken en krachttermen veelal zal hebben ontleend aan andere talen, met name inheemse Afrikaanse talen en het Engels, en dat slechts een minderheid van de Afrikaanse vloeken terug zal gaan het Nederlands. Die hypothese is gebaseerd op de bevindingen in *Vloeken* van Van Sterkenburg en op die in Van der Sijs 2001, voor wat betreft het Nederlands.

Nederlandse vloeken

In Van der Sijs (2001) bleek dat de vloeken en krachttermen die we tegenwoordig in het Nederlands gebruiken, opvallend jong zijn: alle zijn van na de middeleeuwen. Ze zullen in ieder geval deels ouder zijn, maar niet gedocumenteerd, omdat krachttermen vooral gebruikt werden en worden in de spreektaal en niet zo vaak opgeschreven worden. Maar uit hoofdstuk 2 van het boek van Van Sterkenburg blijkt dat dat niet de enige reden is. Vloeken ontleent zijn kracht aan het noemen van een zaak of woord waarop taboe rust. Vloeken zijn ontstaan uit zweren bij God en smeekbeden richten tot God. In de middeleeuwen belasterde men de namen van God en de heiligen als men niet kreeg wat men wilde, door bijvoorbeeld te zweren *bi Gods billen*. Dergelijke woordverbindingen zijn na de middeleeuwen allemaal verdwenen. Niet alleen God en de heiligen werden belasterd, men riep ook de duivel (*deuvekaters, drommels*) of het weer (*donders*) aan om hulp. Tijdens de hervorming onderscheidde men opzettelijke en onbewuste godslasteraars. De eersten werden streng gestraft, de tweeden niet. Om straf te ontlopen maakte men vele woordverdraaiingen en verbasteringen van vloeken. Ook werden en worden vloeken verbasterd uit eufemisme: men wil de gevoelens van de hoorder ontzien (Van Sterkenburg 2001: 74). Als gevolg hiervan bestaan er in het Nederlands zeer veel bastaardvloeken, zoals *gut, goh, potdorie* als verzachtingen van *God*, en *jasses, jemig, jemiee* als verzachtingen van *Jesus*. Na een tijdje herkende men de oorsprong van dergelijke woorden niet meer, waardoor het onschuldige uitroepen werden van verbazing, afschuw en andere emoties. Een andere manier van verzachting was om een uitheemse term te gebruiken, met name een Franse, vergelijk bijvoorbeeld *nondeju* van *au nom de Dieu* 'in godsnaam' of *parbleu* van *(de) par Dieu* 'bij God'. Dat die manier van verzachting in het Nederlands veelvuldig voorkomt, blijkt uit Van der Sijs (2001: 524-526): ruim de helft van de 45 momenteel in het Nederlands gebruikte krachttermen is een leenwoord of afleiding daarvan. Krachttermen en vloeken zijn, zo blijkt, niet stabiel, maar ze wisselen elkaar in de loop van de tijd af en ze verdringen elkaar, enerzijds uit eufemisme en anderzijds dankzij de behoefte aan variatie en door de heersende taalmoden.

In hoofdstuk twee van zijn boek beschrijft Van Sterkenburg dat vloeken en godslasteringen eeuwenlang identiek waren: vloeken betekende het ijdel gebruik van de naam van God en de heiligen en daarmee het doorbreken van het religieuze taboe. Maar in de jaren zestig van de twintigste eeuw trad grootscheepse ontkerkelijking in, waardoor men andere taboeterreinen zocht. Vloeken is immers zoeken naar de woorden met het grootste taboe. Aanvankelijk berustte het grootste taboe op religieuze termen,

tegenwoordig is dat verschoven naar seksuele woorden: *klote*, *kut* en uit het Engels *fuck* en het scatologische *shit*.

Tot zover de situatie voor het Nederlands. Op basis van deze gegevens ligt het in de lijn van de verwachtingen dat in het Afrikaans veel Nederlandse vloeken en krachttermen die meegenomen zijn door de Nederlanders naar Zuid-Afrika, zijn vervangen door vloeken uit andere talen, met name uit inheemse Afrikaanse talen en uit het Engels -- zoals het Nederlands in het verleden uit het Frans krachttermen heeft overgenomen en deze tegenwoordig uit het Engels leent, uit eufemisme en uit een drang naar variatie. Dat zou betekenen dat het Afrikaans nog maar relatief weinig Nederlandse vloeken heeft bewaard. Klopt dit beeld met de realiteit? Eén gegeven lijkt hier al op te wijzen: een van de Afrikaanse synoniemen voor 'vloeken' luidt *Engels praat!*

Afrikaanse vloeken

Ik heb ruim driehonderd Afrikaanse vloeken verzameld; niet allemaal zijn ze algemeen in gebruik. De belangrijkste bronnen waren het *Woordeboek van die Afrikaanse Taal (WAT)* en het *Etimologiewoordeboek van Afrikaans (EWA)*. De medewerkers van het WAT¹ zijn zo vriendelijk geweest om mij een Word-bestand te geven van alle woorden die in dit woordenboek zijn gelabeld als tussenwerpsel ('tw.'). Hieruit heb ik de vloeken en krachttermen gedestilleerd. Het materiaal van het WAT, dat zoals bekend nog niet voltooid is (ik heb materiaal ontvangen tot en met de letter Q), heb ik aangevuld met gegevens die ik heb gevonden op de cd-rom van het EWA. Tot slot heb ik via Internet materiaal verzameld (zie met name <http://www.insultmonger.com/swearing/afrikanns.htm>), omdat de redacteuren van het WAT en het EWA, zoals alle lexicografen (zie Van Sterkenburg 2001: 96-99, 116-117), een bepaald opnamecriterium hebben gevolgd en niet alle woorden (vloeken, krachttermen, et cetera) die voorkomen in de spreektaal, in hun woordenboek hebben kunnen en willen opnemen.

Het aldus verzamelde Afrikaanse materiaal heb ik verdeeld in de drie domeinen die Van Sterkenburg (2001: 71) onderscheidt: religie, natuurverschijnselen en obsceniteiten. Hieronder presenteer ik het materiaal. Omdat het religieuze materiaal het meest omvangrijk is, heb ik dit nader onderverdeeld. Afrikaanse vloeken die overeenkomen met Nederlandse vloeken, heb ik er onderstreept (waarbij ik uiteraard rekening heb gehouden met de normale klankveranderingen die Nederlandse woorden in het Afrikaans hebben doorgemaakt). Soms geef ik voor de Nederlandse lezers ter verduidelijking een voorbeeld van het gebruik van een vloek in het Afrikaans, zoals (*O*) *aarde!*, *O bloed!*

1. Religieuze vloeken:

a. De naam van *God*, met alle verbasteringen:

gaat, gaats, gat, gats, gatta, gholla, gids, git, gits, gitta, god, godatjie, godda, goddatjie, goddeloos, godnogtoe, gods, godsnogtoe, goeie, goeietjie, goeiste, goeistetjie, goets, golla, gollie, gomma, gommas, gommatanna, gommatyd, gonna, gonnatjie, gonnatou, gons, gone, gonnal, gorrel, gotalla, gots, gotta, gottalla, gottallala, gottatjie, guts, kits, koot, koots, kot

Uitroepen of bastaardvloeken met *God* zijn bijvoorbeeld *O God!*, *Grote God!*, *God in die hemel!* -- deze bestaan ook in het Nederlands. De herkomst van de varianten *goeie*, *goeietjie*, *goeiste*, *goeistetjie* is me niet geheel duidelijk (en de etymologie wordt nergens genoemd); ik vermoed dat er sprake is van verkorting en verbastering van *Goeie god!* De vloek *gottalla* kan een verbastering zijn van *God*, of een samenstelling van *God* en *Allah* (zie hieronder).

b. Het woord *Heer* ter aanduiding van *God*, met alle verbasteringen:

*hede, hedentjies, hedetjie, hee, heei, hei, heiden, heidendom, heidens, heigend, heigens, heikers, hene, henetjie, hening, here, heremytyd, heremytyd, heresnaam (In heresnaam!), hereswil (Om hereswil!), *Heretjie, hete, hetetjie, hygend, hygend hert, jede, jene, jenetjie, jening, jere, jete, jetetjie, jette, jinne, jinning, junne**

De varianten *hede*, *hedentjies*, *hedetjie* kunnen ook zijn afgeleid van *hemel*. Onzeker ben ik over de herkomst van de woorden *heiden*, *heidendom*, *heidens*, *heigend*, *heigens*, *heikers*, *hygend*, *hygend hert*. Al deze woorden kunnen worden voorafgegaan door *O (my)* of *My*, vergelijk *O (my) heiden/heidendom/heidens/heigend/heigens/heikers/hygend/hygend hert*. Voor deze woorden kan ik nergens een verklaring vinden. Het meest waarschijnlijk lijkt dat het hier gaat om verbasteringen van *Heer*, wellicht onder invloed van het woord *heiden* ‘ongelovige’; zeker is dat de verbasteringen *hygend* en *hygend hert* -- waarschijnlijk als grapje -- ontstaan zijn onder invloed van de eerste regel van psalm 42 (‘t Hijgend hert, der jacht ontkomen’).

c. De woorden *heiland*, *herder*, *Onse Vader* ter aanduiding van God:

heiland (Heiland, hoe skrik ek!), *herder*, *herdertjie* (O herder(tjie)!, My herder(tjie)!), *onse*, *onse vader* (Onse (vader), wat vertel jy my?!)

d. De naam *Jesus (Christus)* met alle verbasteringen:

jakkes, *jee*, *jeetje*, *jemenie*, *jemie*, *jemini*, *jeminie*, *jeremia*, *jesaja*, *jesbaai*, *jesou*, *jessou*, *Jesus (Christus)*, *jesuswil* (Om jesuswil!), *jiemie*, *jisbaai*, *jislaaik*, *jispaai*, *jissem*, *jissie*, *jissou*, *jissus*, *jitte*, *jittetje*, *josafat*, *justus*, *krismis*

De varianten *jemenie*, *jemie*, *jemini*, *jeminie*, *jeremia* zijn vervolgens Van Sterkenburg (2001: 398) vervormingen van *Jesus* of van het Latijnse *Jesu Domine* ‘Jezus Heer’.

e. De naam *Allah* met alle verbasteringen (het *EWA* gaat ervan uit dat het Afrikaanse *alla* teruggaat op het Kaaps Maleise *Allah* ‘God, opperwezen’):

alla, *allasapperloot*, *allawêreld*, *allawerskaf*, *allewêreld*, *hallie*

Volgens het *EWA* komt *allewêreld* van Nederlands *alle wereld* of van *God ter wereld* met vervanging door *alla*; noch in Van Sterkenburg noch in het *WNT* zijn de vloeken *alle wereld* of *God ter wereld* echter opgenomen.

f. Scheppingen en eigenschappen van God:

aarde ((O) aarde!), *bloed* (O bloed!), *inderbloed*, *genade*, *guns*, *land* (O land!), *sapperloot*

In plaats van God worden in vloeken scheppingen (*aarde* en *land*) of eigenschappen (*genade* en *guns*) van hem genoemd. *Guns* is de regelmatige Afrikaanse vorm van het Nederlands *gunst*. In de middeleeuwen gebruikte men de eedformule *Bi Gods genade* (Van Sterkenburg 2001: 319). Het woord *bloed* is in vloeken doorgedrongen door associaties met de gekruisigde Christus: het gaat om een zogenoemde lijdensvloek. Men zwoer in de Middeleeuwen *bi Gods bloed*. In de zeventiende- en achttiende-eeuwse volkstaal was de uitroep (*Bij*) *gans bloed!* heel gewoon, en in diezelfde periode gebruikte men ook alleen *Bloed!* of *O bloed!* (Van Sterkenburg 2001: 252; *WNT gans, bloed*). Inmiddels is het gebruik van *bloed* als krachtterm uit het Nederlands verdwenen, maar in het Afrikaans is het kennelijk blijven voortbestaan. *Sapperloot* tot slot is volgens Van Sterkenburg waarschijnlijk een verbastering van *sakkerloot*, een samenstelling met als eerste lid het Franse *sacré* ‘heilig’ en als tweede lid een verbastering van *bloed* of van *God*.

g. De vervloekingen (*god*)*verdomme*, *vervloekt*:

dêm, *demmet*, *dorie*, *gedoemewaar*, *gedolie*, *gedolienaar*, *gedomie*, *gedomieenaar*, *gedomp*, *gedompie*, *gedorie*, *gedorieenaar*, *gedosie*, *gedosieenaar*, *goddorie*, *goddosie*, *godommie*, *godommieenaar*, *gondosie*, *jandorie*, *jandorieenaar*, *jandosie*, *jandosieenaar*, *potdorie*, *verdomd*, *verdomp*, *vervlaks*, *vervloek*, *vervloeks*; geleend uit het Engels *dêm*, *demmet*

De varianten *dēm, demmet* zijn geleend uit het Engels; in het Nederlands kennen we ze in de Engelse spelling *damn, damned*.

h. Namen voor de duivel:

dat, deksels, derduiwel, derduiwels, drommel, drommels, duikers, duiwel (Wat de duiwel!), *duiwels, fiedeldons, fiedeldooi, Griet, grootjie, helpen, joos, jors, josie, verduikers, verdekseld, verdeksels, verduiweld, verduiwels*

Dat is de verzachting van een vloekwoord, waarschijnlijk staat het voor de duivel maar het kan ook voor bijvoorbeeld de donder staan: *wat die (de) dit en dat soek jy hier!* ‘wat de drommel, donder zoek je hier’. Volgens het EWA gaan *derduiwel, derduiwels* waarschijnlijk terug op het Duitse *der Teufel*. *Fiedeldons* en *fiedeldooi* zijn Afrikaanse namen voor de duivel; de herkomst van de woorden is mij onbekend. *Helpen* is in het Afrikaans de naam voor een boosaardige persoon, wellicht een afleiding van *hel*? De vloeken *deksels, drommel(s), duikers, Griet, joos, josie* gaan terug op Nederlandse benamingen voor de duivel. Met het Afrikaanse *grootjie* en het Nederlandse *grootje* ‘grootmoeder’ wordt indirect naar de duivel verwezen: *loop naar je grootje* is een verbloeming van *loop naar de duivel* (Van Sterkenburg 2001: 362).

i. *Hemel* (als substitutie voor God) en *hel* (als substitutie voor de duivel):

hemel, hemeltjie, hel

j. Verbasteringen van *allemagtig* (teruggaand op het Nederlandse *al(le)machtig* dat volgens Van Sterkenburg (2001: 229) een variant is van *allejzus*; waarschijnlijker lijkt mij dat er sprake is van een verkorting van *God al(le)machtig*, een formule die in de bijbel voorkomt en vanouds in eedformules, vergelijk nog in de huidige tijd: ‘Zo waarlijk helpe mij God almachtig’):

allegorie, allemag, allemaggies, allemagtag, allemagtig, allemakkies, allemapstieks, allemaskas, allemastig, allematjie, allematjiesgoed, allemattag, allemattie, allemensig, allementig, alleminsig, allemintig, allemittie, allevrek, astaka, astaka fila, astakka, astakka fila, God almachtig, mag, maggies, magistraat, magtag, magtie, magties, magtig, mapstieks, maskas, maskies, mastag, mastie, mastig, matjiesgoed, mattie, mattieka, mattiekas, matties, mattika, mattikas, mintag, mintig, mensig, mensag, minsig, tag, tig

Verbasteringen van *allemagtig*, waarbij het eerste deel van het woord onder invloed staat van de vloek *alla*, die teruggaat op de godsnaam Allah:

allajosie, allamag, allamaggentaggentag, allamaggies, allamagistraat, allamagtag, allamagtie, allamagtig, allamapstieks, allamapstikas, allamaskas, allamastag, allamastig, allamatika, allamatikas, allamatjies, allamatjiesgoed, allamattie, allamatties, allamensig, allamentig, allaminsig, allamintig, allamintjies, allamistig, allamittie, allamittika

Varianten van *allakragtag*, een verbastering van *allamagtag* (volgens het WAT is *allakragtag* een minder sterke krachtterm dan *allamagtag*):

allakarbonkels, allaknipmeswil, allakragtag, allakragtie, allakragtig, allakratikas, allakrentag, allakriek (Jan Sawels), allakrintag, alla Krisjan Josop, kraggies, kragtie, kragtig, krastag, kratikas, krentag, kriek, krintag

In het Nederlands heb ik geen vorm *al(le)krachtig* kunnen vinden; wel bestonden in de middeleeuwen naast elkaar de eedformules *Bij Gods macht* en *Bij Gods kracht*, die in de zestiende en zeventiende eeuw in de vormen *by gans kracht, by gans macht* tot bastaardvloeken werden (De Baere: 96; Van Sterkenburg 2001: 433). Kennelijk verving men in het verleden *macht* wel door *kracht*, wat

mogelijkerwijs invloed heeft gehad op het ontstaan van de Afrikaanse vorm *allakragtag* naast *allamagtag*; waarschijnlijker lijkt me toch dat er sprake is van een autonome Afrikaanse ontwikkeling.

2. Natuurverschijnselen:

blik, bliksem, bliksems, blikskaters, blikskottels, blikslaers; d-, donder, donders, dôners

Het laatste deel van *blikskaters*, *kater*, is een naam voor de duivel. *Blikslaers* is de Afrikaanse vorm van het Nederlandse *blikslagers*, een eufemisme van *bliksems*!

3. Obsceniteiten:

fok, kak, shit, stront

Het gaat hier duidelijk om jonge Afrikaanse woorden: ze staan niet in de woordenboeken, ik heb ze slechts op internet gevonden. Voorbeelden van het gebruik zijn: 'Fok, vir wat sê jy sulke goed?', 'Ag shit ek weet nie!', 'Kak. Ek haat dit as mense lukraak bybelquotes uit 'n hoed uit trek en dinge daarmee probeer regverdig' en 'Oneindige stront. Altyd hoe goed sy is.'

Fok is een jong leenwoord dat teruggaat op het Engelse *fuck*, dat recent eveneens in het Nederlands is overgenomen. Het leenwoord *shit* is zowel in het Afrikaans als in het Nederlands onafhankelijk van elkaar recent uit het Engels overgenomen. *Kak* en *stront* zijn hiervan vertalingen. Volgens Van Sterkenburg wordt *kak* ook in Vlaanderen steeds meer gebruikt naast *shit*, maar het Afrikaanse gebruik is ongetwijfeld onafhankelijk hiervan. *Stront* werd in de veertiende eeuw in het Nederlands wel gebruikt, bijvoorbeeld in *bi den stronte* 'bij de uitwerpselen van God', maar sindsdien verdween deze uitdrukking uit het Nederlands.

Conclusie

Wat kunnen we nu uit dit materiaal concluderen? Ten eerste blijkt dat in het Afrikaans, net als in het Nederlands, de meeste vloeken religieus van aard zijn. Ten tweede blijkt dat de meeste Afrikaanse vloeken teruggaan op het Nederlands, maar dat er zeer veel nieuwe Afrikaanse verbasteringen en vervormingen van oorspronkelijk Nederlandse vloeken zijn gemaakt, bijvoorbeeld het complex rond de woorden *God* en *Heer*. Heel interessant is dat de godsnaam *Allah*, die niet in Nederlandse vloeken voorkomt, in het Afrikaans tot diverse verbasteringen heeft geleid -- hier is sprake van een eigen ontwikkeling. Ook eigen aan het Afrikaans is het grote aantal verbasteringen van *allemachtig* en de vorming van nieuwe varianten met als eerste lid *alla-* en als tweede lid *-kragtag*. Onder de vele varianten zit een groot aantal grappig bedoelde vervormingen, zoals *allakarbonkels*, *allaknipmeswil*, *allematjiesgoed*. En tot slot blijken Afrikaanse vloeken in het geheel niet ontleend te zijn aan inheemse Afrikaanse talen; ook de Engelse invloed is gering (*fok, shit*) en betreft uitsluitend woorden die recent wereldwijd door andere talen zijn overgenomen. Hiermee is de hypothese waarmee dit artikel begon, onjuist gebleken.

Tot slot is het interessant om te bezien welke Nederlandse vloeken die volgens het materiaal van Van Sterkenburg de top vijftien van Nederlandse vloeken vormen (Van Sterenburg 2001: 136), in het Afrikaans zijn blijven voortleven. De top vijftien bestaat uit de volgende vloeken:

1. *shit*: ook in het Afrikaans
2. *godverdomme*: niet in het Afrikaans
3. *verdomme*: ook in het Afrikaans, als *verdomd, verdomp*
4. *verdorie*: niet in het Afrikaans
5. *kut*: niet in het Afrikaans
6. *godver*: niet in het Afrikaans
7. *nondeju*: niet in het Afrikaans
8. *jezus*: ook in het Afrikaans
9. *potverdorie*: niet in het Afrikaans

10. *klote*: niet in het Afrikaans
11. *potverdomme*: niet in het Afrikaans
12. *god*: ook in het Afrikaans
13. *godsamme*: niet in het Afrikaans
14. *jezusmina*: niet in het Afrikaans
15. *mieljaar*: deze vloek is typisch Vlaams; niet in het Afrikaans

Dat betekent dat van de vijftien meest gebruikte vloeken in het Nederlands er in het Afrikaans slechts vier bekend zijn, waarvan één (*shit*) zeker onafhankelijk van het Nederlands uit het Engels is overgenomen. De vloeken *verdomme*, *jezus* en *god* zijn kennelijk -- en dat hoeft geen verbazing te wekken bij dergelijke veelgebruikte vloeken -- al in de zeventiende eeuw door Nederlanders meegenomen. *Godverdomme* is wellicht verdwenen omdat de vloek als een zeer grove godslastering geldt. In plaats van de Nederlandse verbasteringen *verdorie*, *godver*, *potverdorie*, *potverdomme*, *godsamme* en *jezusmina* heeft het Afrikaans een scala aan eigen verbasteringen gemaakt. De meeste van de genoemde Nederlandse verbasteringen zijn trouwens voor zover bekend (zie Van der Sijs 2001: 524-526) recent gevormd en ze kunnen dus onmogelijk meegenomen zijn door de Nederlanders naar Zuid-Afrika. De Franse leenwoorden *nondeju* en *mieljaar* zijn eveneens jong (*mieljaar* staat zelfs niet in het *WNT*, maar wel in De Baere 1940, onder andere p. 89). De Baere (1940: 90-91) vermoedt dat deze en andere verbasteringen van Franse leenwoorden overblijfsels zijn van de bezettingsperiode van de Franse legers aan het eind van de achttiende en het begin van de negentiende eeuw. *Nondeju* is een verbastering van het Franse *nom de Dieu*; *mieljaar* of *miljaar* is een verkorting van *milliard de noms de Dieu*.

De twee obscene Nederlandse krachttermen (*kut* en *klote*) zijn eveneens jong: ze dateren uit de twintigste eeuw, *kut* is zelfs pas opgekomen in het laatste kwart van die eeuw. Het woord *kut* voor 'vrouwelijk schaamdeel' is uit het Afrikaans verdwenen en kan dus ook niet gebruikt worden als vloek. In het Afrikaans noemt men het 'vrouwelijk schaamdeel' *poes*, *doos* en *kont*. Deze woorden worden alle drie in het Afrikaans gebruikt in verwensingen (*Die poes!* 'die klootzak', *Jou doos!*, *Jou kont!* 'jij zak'), maar niet als krachtterm.

De verschillen tussen Nederlandse en Afrikaanse vloeken zijn, zo moeten we concluderen, onder andere ingegeven door het feit dat de taalgebruikers telkens zoeken naar nieuwe vloeken: het Nederlands en het Afrikaans zijn zo in de loop van de tijd ieder hun eigen weg gegaan, maar ze borduren wel beide voort op de bestaande Nederlandse woordvoorraad.

Noten

1. Met dank aan de medewerkers van het WAT en met name aan Willem Botha en Tanja Hartevelde voor het beschikbaar stellen en selecteren van Afrikaans materiaal. Voorts dank ik Ilse Feinauer en Rob Tempelaars voor hun nuttige kritiek.

Bibliografie

- Baere, C. de (1940), *Krachtpaters in de Nederlandsche Volkstaal*, Antwerpen.
EWA = Etimologiewoordeboek van Afrikaans (2003), Stellenbosch.
 Sijs, Nicoline van der (2001), *Chronologisch woordenboek. De ouderdom en herkomst van onze woorden en betekenissen*, Amsterdam.
 Sterkenburg, P.G.J. van (2001), *Vloeken. Een cultuurbepaalde reactie op woede, irritatie en frustratie*, 's-Gravenhage, 2de druk (1ste druk 1997).
WAT = Woordeboek van die Afrikaanse Taal (1926-), Stellenbosch.
WNT = Woordenboek der Nederlandsche Taal (1882-1998), 's-Gravenhage/Leiden; 3de editie van de cd-rom (2003), inclusief de *Aanvullingen* uit 2001.